



ČHTELNIČAN

štvrt'ročník obce Čhtelnica

1208

1. písomná zmiienka

ROČNÍK VIII.

JANUÁR-MAREC 2018

ČÍSLO 1

Kysucký prameň z Osádnice
 a **Patricia Čepcová**
 s novým programom



V spolupráci:
 Miroslav Barotko
 Andrej Bučko

14. apríla 2018
Sobota 17.00 v pivnici kaštieľa Čhtelnica

Vstupenky: predpredaj 7€ - R&M Pub, Obecný úrad alebo na tel. č. 0907 960 957
 8 € na mieste

Beh oslobodenia
33. ročník



Čhtelnica
28. apríl 2018
sobota

Čhtelnickí uspolodotelia sa ležia na účasť všetkých dospelých atletov i vyznavačov džogingu, ale aj na žiacke talenty.

Milí čitatelia!

Začiatok roku 2018 je nenávratne za nami a my neúprosne smerujeme k jeho prvej polovici. V predošlých mesiacoch sme boli svedkami rôznych udalostí v obci, ku ktorým mnohí chceli niečo povedať. Tieto obecné noviny slúžia na upovedomenie a oboznámenie Vás všetkých s dňami života v obci. Preto si prosím pozorne prečítajte príspevky, mnohé sa týkajú aj Vášho každodenného života. Na otázky, ktoré sa často pýtate na nesprávnych miestach, možno nájdete odpoveď práve v nasledujúcich riadkoch. Neignorujte veci, ale práve naopak, buďte objektívny a konštruktívny pri Vašich hodnoteniach. V prípade, že máte záujem vylepšiť, pozdvihnúť, či iným spôsobom prispieť k týmto novinám, kontaktujte nás.

Apríl odštartujeme Oslavou oslobodenia obce, ktorá sa uskutoční 6. apríla o 18.30 hod. v malom parku. Vo svojom voľnom čase sa neváhajte zastaviť v Malokarpatskej galérii, kde práve prebieha výstava fotografií Vlada Lužinského. Nasledujúce obdobie sa bude niesť v hudobnom duchu - v pivniciach kaštieľa vystúpi skupina LIBIDO, Kysucký prameň z Osádnice a 7. apríla sa uskutoční Chrámový

koncert vo farskom kostole. Koncom apríla prebehne už tradičný Beh oslobodenia Čhtelnice a máj budú šabovníci tento rok stavať 30. apríla. Darovať krv budete môcť 12. apríla, o 08.00 hod. v ZŠ Čhtelnica. O ďalších akciách, podujatiach a činnostiach obce Vás pravidelne informujeme na webovej a facebookovej stránke.

Milí čitatelia, prajeme Vám krásne Veľkonočné sviatky, veľa rodinnej pohody, aby ste ich prežili v dobrom zdraví a duševnej pohode. Dámam nech je dožičené veľa vody, aby boli celý rok zdravé a usmievané.

-red-



1/2018

HISTÓRIA

13

Arcibratstvo Pásikárov v Čhtelnici



Existencia kláštora Svätej Kataríny pri Dechticiach (Katarínka), ovplyvnila jej život obyvateľov žijúcich v jeho bezprostrednom okolí. Stala sa centrom pútnikov, ktorí sem putovali, či už veriac v zázraky Sv. Kataríny Alexandrijskej – patrónky kláštora, alebo boli oslovení spiritualizmom Františkánov, ktorým bolo toto miesto zverené do opateru. Kláštor bol založený Krištofom Erdődyom v roku 1618 a zakladajúcu listinu kláštora vydal práve v kaštieli v Čhtelnici. K založeniu kláštora viedli viaceré okolnosti – zázraky, ktoré sa na tomto mieste diali, a predovšetkým príbeh Jána Apponyiho, mladého šľachtica

z neďalekej Jablonice. I napriek svojmu urodnenému pôvodu, žil tuná ako pustovník po dobu jedného roka (v roku 1617). Na tomto mieste sa mu údajne zjavovala Sv. Katarína Alexandrijská. Rodina nastojila na jeho návrate do Jablonice, kam ho násilím napokon odviekli. Na ďalší deň mladý Ján zomrel. Keďže sa miesto nachádzalo na území Dobrovodského panstva, právomoc založenia kláštora teda prináležala Erdődyovcom. Avšak i rodina Apponyjovcov, či Lapšanských z Jablonice bola s týmto miestom úzko spätá, a to vďaka postave spomínaného Jána Apponyiho. Rodiny si vybrali Katarínku ako miesto svojho posledného odpočinku. Prví mníši – františkáni prišli na Katarínku už v roku 1619 a usadili sa pri existujúcej starej kaplnke, vedľa ktorej bol postavený kláštor.

Arcibratstvo „Pásikárov“

V okolí kláštora sa akosi prirodzene rozšíril pod patronátom Františkánov, laické Bratstvo Sv. Františka Serafinského. Jeho členmi sa mohli stať laici, ktorých zaujala charizma Sv. Františka. Známí sú ako arcibratstvo chordigerov, či kordigerov, alebo jednoducho pásikárov. Pomenovanie vyplynulo zo zvyku nosiť pod odevom konopný pletený opasok (tzv. chordu alebo kordu) pripomínajúce mníške cingulum. Spoločenstvo Chordigerov existovalo aj pri kláštore Sv. Kataríny. Členovia si dali záväzok konať dobré skutky, dobročinnosť, pomoc bližným a chorým, asistovať pri pohreboch. Nevyžadovalo sa dodržiavanie celibátu a tak mohli žiť v manželstve. Mali sa však zdráhať opilstva a modliť sa denne predpísané modlitby. Spoločenstvo malo filiálky po celom okolí kláštora a každé z nich viedlo zoznamy členov zapísané v matrike zaodetej do červeného zamatu, nazývanej aj album. Záujemci o vstup do arcibratstva sa ohlásil u otca alebo matky bratstva. Tí ho predstavili ostatným členom a pri prijatí im bol odovzdaný opasok posvätený direktorom bratstva. Následne zapísali ich meno do albumu. Každú prvú nedeľu v mesiaci sa stretávali na pobožnostiach priamo v kláštore Sv. Kataríny. Nechýbali procesie a iné pobožnosti, počas ktorých sa odporúčalo nosiť opasky nie ukryté pod šatami, ale na viditeľnom mieste. Neskôr ich miestni kňazi nabádali k tomu, že slávnosti môžu vysluhovať i vo vlastných farských kostoloch, namiesto putovania do vzdialeného kostola na Katarínke. Členovia mohli za istých okolností získať odpustky. Mali spoločnú pokladničku, z ktorej financovali sv. omše pre mŕtvych ako i živých členov a bezúročne z nej požičiavali chudobným.

K bratstvu Chordigerov sa pridali i obyvatelia Čhtelnice, ktorí si založili vlastné arcibratstvo. O jeho existencii vieme i vďaka unikátnej matrike Pásikárov, ktorá sa zachovala v archíve miestnej rímsko-katolíckej fary v Čhtelnici. Knihu dnes možno vidieť v priestoroch expozície v kaštieli Čhtelnica.

Kniha čhtelnického arcibratstva „pásikárov“

Kniha čhtelnického Bratstva „Pásikárov“ zaujme vašu pozornosť ešte predtým, ako si v nej zalistujete. Je obalená do obvyklého červeného zamatu a zdobí ju kovanie s vyobrazením Sv. Františka Serafinského

prijímajúceho stigmy. Tento výjav stigmatizácie sa inšpiroval tzv. Chórovou legendou, podľa ktorej sv. Františkovi vtišol znaky Kristovho umučenia práve Serafin, ktorý sa mu zjavil. Legenda, ktorej autorom je Tomáš z Celana, sa označuje chórovou práve preto, lebo ju Františkáni zvykli čítať na chóre v predvečer sviatku Sv. Františka.

Hneď po otvorení knihy sa na jej titulnom liste dočítame, že pochádza z roku 1749: „Kniha welebného Arczy Bratrstva S. Otcze Františka w mestecsku Čhtelnica založeného pod fratre(m) patrem Florianom Na tc: (na toho času) Directorem tohož Arczy Bratrstva: S nakladem Pana tatika Ioannes Rosicsa. V: Tatika Nicola Colonio: Inspector Georgius Vittingera v nowa sprawena w Rocse 1749: Za nottariustwa Jakuba Frosa.

Na ďalších stranách nájdeme zoznam mien bez uvedenia presného roka, avšak spomína sa meno miestneho kňaza Jána Komlošiho, ktorý v Čhtelnici pôsobil do roku 1746. Nasleduje súpis mien od 1753 do roku 1782, kedy bol zrušený cisárom Jozefom II. všetky bratrstvá v celej monarchii. Medzi Pásikárov patrili rovnako muži ako i ženy, avšak zoznam ich mien bol rozdelený na „bratov“ a „sestry“, tak ako sa medzi sebou oslovovali. V knihe sú viaceré priezviská, ktoré v Čhtelnici a okolí prežívajú dodnes (Bašnák, Bilik, Blaško, Číž, Hlaváč, Hlúch, Honza, Chrvála, Jakab, Kičina, Kňazík, Krišto, Kudla, Kvetán, Magnus, Mráz, Ostrovský, Putera, Polakovič, Priško, Prvý, Rechtorík, Rožič, Slamka, Španár a iné). Mnohé z priezvisk sa z Čhtelnice vytratil (Brunovský, Colloni, Foltin, Frolo, Fros, Hlavička, Lednický, Neverický, Radványi, Rakovický, Sklenár, Sládek, Toman, Vartovný atď.). Zaujímavé je aj podoba ženských priezvisk, ktoré napokon neoficiálne používame i doteraz - Dorota Rozicska, Anna Hulmanka, Katerina Kiczinka, Katerina Jankovicska, Anna a Beta, či Katerina Magnuska (Virgo), Anna Boledowiczka, Eva Polakovicska, Katerina Basnaczk (Virgo), Anna Jakabka... Pri dámach, ktoré neboli vydaté sa objavuje slovo „virgo“, teda panna. Ak sa v mestečku objavili osoby toho istého mena, tak ich odlišili jednoducho pridaním mena ich manžela, tak ako to bolo aj v prípade Anny Blaškovej (Anna Blaskowa Janova).

pokračovanie v ďalšom čísle
 Text a foto: Mgr. Ivana Kvetánová, PhD.



Františkánsky kláštor a kostol Sv. Kataríny Alexandrijskej pri Dechticiach.

2/2018

HISTÓRIA

13

ARCIBRATSTVO PÁSIKÁROV V ČHTELNICI



• Titulný list albumu.

pokračovanie z predošlého čísla

Kedy v Čhtelnici vzniklo Bratstvo pásikárov?

Rok 1749 uvedený na prvej strane albumu by nás mohol zvestiť k jednoduchému konštatovaniu, že pásikári v Čhtelnici vznikli práve vtedy. Po prelistovaní knihy, v zozname výdavkov bratstva, nájdeme údaj, že bratstvo už v roku 1738 kúpilo zvonček pre umierajúcich členov spoločenstva. Vďaka staršiemu albumu z roku 1709, ktorý sa uchoval v archíve františkánskeho kláštora v Malackách (dnes Univerzitná knižnica v Malackách, Kabinet rukopisov, starých a vzácných tlačí) vieme, že tomu bolo už skôr. Spomínaný rok 1749 teda nie je rokom založenia arcibratstva, ale len začiatkom písania „novej kroniky“.

V albume z Univerzitetnej knižnice sú zaznamenaní členovia nielen z Čhtelnice. Obsahuje kompletný súpis z 54 obcí z okolia, ako i jednotlivcov, ktorí pochádzali dokonca i z Moravy, Čiech, či Rakúska. Najstaršie záznamy pochádzajú z roku 1690 a najmladšie z 1773.

Medzi obyvateľmi Čhtelnice museli Pásikári existovať teda už pred rokom 1690, o čom svedčí krátky zoznam (presne 27 mien) na začiatku súpisu, avšak bez zdaných presného roku. Zachovaním záznamy pochádzajú z rokov posledného desaťročia 17. storočia. Pravdepodobne došlo k ich spisaniu na smrtných predstavených kláštora Benigna Smrtníka, ktorý bol nielen direktorom bratstva, ale aj autorom príručky pre Pásikárov, podľa ktorej mali žiť. Vyšla pod názvom Poklad Serafínsky v Žiline v roku 1691. Bol to zrejme práve Benignus Smrtník, ktorý podnietil zhotovenie kompletného súpisu členov Bratstva a zrejme i oživil záujem o vstup do arcibratstva. Prvým doloženým direktorom Pásikárov

zdužených pod patronátom kláštora Sv. Kataríny v Dechticiach bol páter Juraj Fábri v roku 1644, bratstvo tu však existovalo zrejme už od roku 1633.

Na titulnom liste albumu z Čhtelnickej fary sa dočítame, že konfraternita v Čhtelnici bola založená bratom – pátrom Florianom, z rehole Františkánov. Spomínaný brat Florián bratstvo nezaložil, ale bol len jeho duchovným správcom, direktorom všetkých bratstiev Mariánskej provincie alebo tých, ktoré boli pod patronátom kláštora na Katarínke. Jeho identita je zatiaľ v štádiu ďalšieho skúmania. Medzi Františkánmi v šľachokatarínskej komunite figuruje istý Florián Marsanyi, ktorý zomrel v roku 1750. Dôležitú sú samozrejme i mená Ján Rožič a Mikuláš Coloni. Prvá z nich sa pýšil označením „tatik“, teda otec, a druhý označením „vietatík“. Bratstvo malo svojho inšpektora, ktorým bol Juraj (Georgius) Vittinger a funkciu notára zastával Jakub Fros. Bratstvo mali obytľa aj svojho prefekta alebo patróna, a túto funkciu zverovali buď miestnemu kňazovi alebo kaplánovi. Funkcionárov si arcibratstvo volilo na dobu jedného roka - vždy cez oktávu sviatku Sv. Františka (4.10.).

Treba podčiarknuť význam albumu, ktorý môžu návštevníci čhtelnického kaštieľa vidieť na vlastné oči. Kým kniha z Univerzitetnej knižnice v Bratislave je cenným zdrojom informácií spred roku 1753, absentujú v nej zoznamy po roku 1773. Tie sa nám naopak zachovali v našom čhtelnickom albume. Obe knihy sú akousi skladačkou a vzájomne sa tak dopĺňajú. Pri prepisovaní sa zrejme veľmi ľahko stalo, že niektoré mená zo zoznamu jednoducho vypadli, alebo boli uvedené v inom poradí. V albume z Univerzitetnej knižnice vynechali v roku 1760 pri prepisovaní mien napríklad meno Emericus (Imrich) Krišto. V Čhtelnickej knihe zasa úplne pozabudli dopísať zoznam z roku 1763.

Šľachticí Pásikári

Vďaka albumu z Univerzitetnej knižnice vieme, že medzi členmi boli i šľachtici a obovyrodožené členmi, ktorí pod svojim odevom skrývali „konopné pásiky“. Stali sa nimi gróf Krištof Anton Erdődy a jeho manželka Zuzana (Mária) Pálffyová, Adam a Juraj Erdődy do Smoleníc, Ján Labšanský, jeho manželka Klára Pongráczová a Ladislav Labšanský (Korlatkő), Terézia Apponyiová z Jablonice. Medzi pásikármi z Vrbového sa objavili Juliána Apponyi ako i viacerí členovia rodiny Révai, Alexej a Emerencián, Juliána a Konštancia Révaiová, Baltázár Révai, starý otec známeho Mórica Beňovského. Zbožná Alžbeta Badová z Vrbového, jedna z prvých členov rádu, venovala finančný dar

(42 rýnskych dukátov) na Loretánsku kaplnku na Katarínke a neskôr v roku 1756 400 zlatých, z ktorých putovala časť na údržbu Kaplnky Bolesnej Panny Márie na miestnom cintoríne vo Vrbovom. Z ďalších zvukných mien spomenieme - Katarínu a Rozáliu Forgáčovú z Hlohovca. Medzi čhtelnickými pásikármi bola zapísaná grófica Judita Amadé.

Po zániku Pásikárov

Po zániku kláštora a rozpustení Pásikárov v roku 1782 našiel čhtelnický album, nové využitie. Jeho strany poslúžili na zapisovanie zbierok na kostol, kaplnky a sochy vo farnosti. Od roku 1813 do roku 1851 pribúdajú záznamy o daroch a donáciách, napr. na podporu farského kostola a kostola Sv. Jána Krstiteľa farského Sedembolestnej Panny Márie na cintoríne, Kaplnky Sv. Kríža smerom na Lopašov. Nechýbajú i donácie na sochy - Róchu Sv. Jána Nepomuckého, kaplnku Sv. Rochu. Sochu Panny Márie na námestí, Kríž na Šteklinoch. Podpora plynula aj na „Xenodochium“. Či išlo o prvú zručnú nemocnicu, ktorú bola už v roku 1834 zrušená pomocou Nitry, ťažko povedať. Mohlo ísť i o hospic pre chudobných, chorých, či náhodných okoloidúcich. Zo záznamov možno zistiť, že na jednu dobročinnú vec sa dotácie zberali i po dobu až niekoľkých rokov. Medzi stránkami albumu sa občas objavia zabudnuté listy zo stromov a rastlín, alebo aj údaje o ohľadávaní na svadbu.

Novoobjavený album konfraternity Sv. Františka, ktorý sa po dlhé roky ukrýval zabudnutý na miestnej fare, je dôležitým historickým prameňom k pamiatkovej Čhtelnici, jej obyvateľom, ale i histórii Pásikárov pri kláštore na neďalekej Katarínke.

Text a foto: Mgr. Ivana Kvetánová, PhD.



• Kovanie s vyobrazením stigmatizácie Sv. Františka.